

V.PEREVEZIY

THE PARTIES OF CHRISTIANITY ORIENTATION AND PARLIAMENTARY ELECTION: CAUSES OF THE FAILURES AND PERSPECTIVES

In the article analyzed the parties of Christianity orientation and parliaments election in modern Ukraine, causes of the failures and their perspectives.

Key words: political parties, parliament election, Christianity orientations, electoral activity of parties, Ukraine.

УДК 329

ББК 66.69 (4УКР)

Юрій Остапець

ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ПАРТІЙНОЇ СТРУКТУРИ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті проаналізовано чотири основні етапи становлення мережі політичних партій на Закарпатті в 1991–2005 рр. На підставі політологічного аналізу проблеми вказується, що результати волевиявлення населення Закарпаття на президентських виборах 2004 р. та реалії суспільно-політичного життя регіону дозволили зробити наукові висновки про структуру партійного простору області напередодні парламентських виборів 2006 р.

Ключові слова: Закарпаття, політичні партії, партійна структура, парламентські вибори, партійно-політичні сили, електоральний потенціал.

Діяльність осередків політичних партій у Закарпатській області слід розглядати в контексті партійного будівництва в Україні загалом. В Україні станом на березень 2005 р. зареєстровано 126 політичних партій [18, с.3]. Закарпатським обласним управлінням юстиції станом на 1 червня 2005 р. було зареєстровано 94 обласних осередки політичних партій [10, с.41]. Динаміка утворення осередків політичних партій у Закарпатській області є такою:

1993 – 6 (ХДПУ, НРУ, УРП, УКРП, КУН, СелПУ); 1994 – 1 (КПУ); 1995 (0); 1996 – 2 (НДП, СДПУ(о)); 1997 – 10 (ПЗУ, ЛПУ, ДемПУ, СПУ, УПС, СДПУ, ГРОМАДА, ПНЕРУ, УПШП); 1998 – 4 (УНА, УХДП, ПРУ, ПРП); 1999 – 8 (Дем. Союз); 2000 – 8 (Батьківщина, Рух); 2001 – (26). За період із 2002 по 2005 рік в області зареєстровано ще 40 обласних осередків політичних партій [10, с.79–86].

Умовно в розвитку партійної структури краю можна виділити етапи:

1 етап – від початку перебудови до виборів у республіканську та місцеві ради (березень 1990 р.). За підсумками виборів до Верховної Ради України в березні 1990 року серед 11 народних депутатів від Закарпаття було обрано трьох прихильників НРУ, в обласну раду (120 чоловік) – 12 членів НРУ (10%), 11 членів Товариства угорської культури (9,1%), 2 членів Со-

ціально-економічного товариства румунів ім. Г.Кожбука (1,6%). Показові й деякі інші результати виборів в умовах конкуренції: в обласну раду було обрано 96 членів КПрС, 2 членів ВЛКСМ; 4 депутатів у віці 30 років; 10 жінок; 91 українець (75,8%), 14 угорців (11,6%), 4 росіяни (3,3%), 2 румунів (1,6%), 2 євреїв і 1 болгарина; одного робітника й жодного колгоспника [13, с.47].

2 етап: 1990–1995 рр., етап формування початкового партійного спектра політичних сил у регіоні. До перереєстрації органами юстиції України політичних партій в області були зареєстровані й діяли переважно осередки національно-демократичних партій: Української республіканської партії (УРП) – 05.11.1990, Української християнсько-демократичної партії (УХДП) – 14.11.1991, Української консервативно-республіканської партії (УКРП) – 21.07.1992.

У цей час на Закарпатті виникають і перші квазіпартійні утворення: Демократична ліга національностей Закарпаття (27.10.1991) та Українська народна рада Закарпаття (УНРЗ). Блок УНРЗ створений навесні 1992 р., а зареєстрований управлінням юстиції 26 січня 1994 р. До складу УНРЗ увійшли: НРУ, товариства “Прогрес” та “Меморіал”, УРП, ДемПУ, ПЗУ, НПУ. Головними програмно-цільовими установками організації є: координація діяльності опозиційних

політичних сил в області; побудова суверенної незалежної України без будь-яких національно-культурних автономій, вільних економічних зон [13, с.119].

Структурування політичних сил на лівому фланзі почалося після серпневих подій 1991 р., у результаті яких Верховна Рада України видає постанови “Про тимчасове припинення діяльності Компартії України” (26 серпня) та “Про заборону діяльності Компартії України” (30 серпня). Нішу колишньої Комуністичної партії в області заповнили: Соціалістична партія України – 25.11.1991 р., Селянська партія України – 03.03.1992 р.

На даному етапі становлення партійної структури краю починається й утворення центристських партій. Такими партіями в області стали: Українська селянська демократична партія (УСДП) – 15.01.1991 р., Демократична партія України (ДемПУ) – 28.06.1991 р., Партія Демократичного відродження України (ПДВУ) – 27.09.1991 р., Соціал-демократична партія України (СДПУ) – 01.11.1991 р., Об’єднана соціал-демократична партія України (ОСДПУ) – 10.11.1991 р. Центристські партії мали досить слабкий вплив як на населення краю, так і на перебіг політичних процесів в області.

Вагомий вплив на суспільно-політичне життя краю в цей час здійснювала церква. Найвищу активність на Закарпатті виявили представники двох церков: руської православної (потім розділилася на українську автокефальну і російську православну) і греко-католицької. Греко-католицьку церкву активно підтримували на той час лідери НРУ, УРП, УКРП, товариство “Просвіта” та ін. [13, с.52].

Головними конкуруючими напрямками напередодні місцевих і парламентських виборів 1994 р. на Закарпатті були: націонал-демократичний і комуністичний. Участь осередків політичних партій у парламентських виборах 1994 р. була номінальною. Станом на березень 1994 р. управлінням юстиції було зареєстровано 7 партій, фактично ж брало участь у виборах біля 15. Оскільки на той час виборці краю добре пам’ятали домінуючий вплив КПРС, то найвигідніше було балотуватись безпартійними.

3 етап: 1996–2002 рр., пов’язаний з інституціоналізацією центристських партій у партійній структурі області. Засвоєнню центристськими партіями електорального простору сприяла зміна балансу впливів у регіоні. В

умовах біполярності суспільства та політичної невизначеності більшості населення, тяжіння до третьої, центристської врівноважуючої сили виглядає природним процесом.

Перші осередки впливових центристських партій були зареєстровані на Закарпатті в 1996 р. Установча конференція Закарпатської обласної організації Народно-демократичної партії (ЗОО НДП) відбулася 14 червня 1996 р. Головою обласної організації обрано заступника голови обласної державної адміністрації В.Приходька. Найчисленніші організації розташовані в м. Ужгород, Ужгородському, Тячівському районах. Станом на 1 січня 1998 р. партійні осередки створені у всіх районах області [14, с.32].

Другою впливовою центристською силою в регіоні стала партія СДПУ(о), обласний осередок якої був зареєстрований 2 серпня 1996 р. Станом на 1 січня 1998 р. партійні осередки створені у всіх регіонах області. Найчисленніші організації розташовані в м. Ужгород, Іршавському, Тячівському районах. Триумфальний успіх СДПУ(о) в регіоні почався після того, як В.Медведчук виграв вибори до ВР України в 1995 р. на Іршавщині [14, с.83].

Третя впливова центристська партія, яка була зареєстрована на Закарпатті в 1997 р., – Аграрна партія України (АПУ). Установча конференція ЗОО АПУ відбулася 7 лютого 1997 р. в м. Ужгород. Станом на 1 січня 1998 р. партійні осередки створено у всіх районах області. Найчисленніші партійні осередки розташовані в Мукачівському та Хустському районах [14, 16]. Очолив обласний осередок партії начальник управління сільського господарства ОДА Д.Кельман.

Обласні осередки АПУ, НДП, СДПУ(о) очолили представники владних структур. Це є свідченням того, що всі ці партії – владні проекти, які на майбутніх парламентських виборах мали у своєму розпорядженні суттєвий важіль впливу на електорат – адмінресурс. У листопаді 1997 р. обласні осередки АПУ, НДП, СДПУ(о) підписали Комюніке про політичне співробітництво й співпрацю в ході підготовки та проведення виборів до ВР України та місцевого самоврядування [14, с.46].

Згідно з даними Закарпатського обласного управління статистики, наведеними в аналітичному виданні “Об’єднання громадян на Закарпатті у 1998 році”, у регіоні на цей час діяв 151 осередок політичних партій при загальній

чисельності членів різних партій 35 тис. 686 чол., що становить 3,2% виборців [6].

Найбільший електоральний потенціал на передодні виборів мали такі обласні осередки партій: СДПУ(о), НДП, НРУ, ПРП, КПУ, ВО “Громада”. 4% бар’єр голосів виборців у Закарпатській області в 1998 р. пододало 6 партій: 1. СДПУ(о) – 31,7%; 2. НРУ – 7,19%; 3. КПУ – 6,64%; 4. НДП – 6,27%; 5. ПЗУ – 5,4%; 6. ПРП – 4,88%. Єдиний аналітичний огляд результатів голосування був зроблений завідуючою відділом по роботі з об’єднаннями громадян ОДА Н.Токарчик [15]. На основі її оцінок та результатів голосування можна зробити висновки про особливості парламентських виборів в області:

1. Найвищий рейтинг у регіоні мала СДПУ(о), яка набрала 31,17% голосів виборців. Вибори 1998 р. у Закарпатті проходили під домінуючим впливом СДПУ(о).

2. Виборці області в основному голосували за центристські сили. До десятки впливових партій у всіх округах області входить до 6 центристських партій (СДПУ(о), НДП, “Громада” і т. д.). Питома вага голосів за центристські партії становила 63,39%.

3. Слабкий вплив лівих партій у регіоні. Хоч за підсумками голосування в краї КПУ зайняла 3-тє місце, але загальний відсоток голосів, поданих за неї, невисокий – 6,64%. ПСПУ отримала 1,14%, ВБ “СелПУ та СПУ” – 2,39%.

4. Незважаючи на те, що більша частина населення Закарпаття (майже 61%) проживає в сільській місцевості, партії, що мають селянську та аграрну спрямованість, виявились в області непопулярними.

5. Невисоким в області є і рейтинг партій правого спрямування, хоча свою діяльність в області вони почали найперші.

6. Вибори-98 показали, що партії, які на швидкуруч були створені напередодні виборів, не мали серйозної електоральної підтримки в області. Їх успіх на наступних виборах буде залежати від того, наскільки вони зможуть утворити партійну структуру в регіоні. Винятком є ПЗУ та ПРП. ПЗУ досягла значних успіхів завдяки тому, що в ході виборчої кампанії підкреслювала свою рівновіддаленість від усіх ідеологій. Завдяки такій позиції їм вдалося отримати 5,4% голосів закарпатців. Партія “Реформи і порядок”, яка є партією молодих реформаторів, а її лідер є вихідцем з області і досить тривалий час займав високі урядові посади, саме за рахунок

цього зуміла набрати 4,88% голосів виборців. Указані вище 2 партії на початок виборів практично не мали партійної структури в області, але їх успіх у 1998 р. показав можливості впливу на виборців на відстані за допомогою політичної реклами.

7. Рівень партійної ідентифікації в області становив 62,96% (тобто саме така кількість виборців у ході голосування обрала ту чи іншу партію).

8. Кількість голосів, поданих за партії, які подолали 4% бар’єр, – 374239 (61,55%), а за партії, які не подолали 4% бар’єр, – 165847. Тобто можна сказати, що значна кількість голосів виборців була розпорошена. А це значить, що виборці не змогли як слід розібратися з тим, яку ідеологію представляють ті чи інші суб’єкти виборчого процесу.

9. Значною була кількість виборців, які не підтримали жодну партію, – 31802 (5,23%).

10. Найбільшу кількість голосів виборців в області набрали ті партії, які мали розгалужену партійну структуру. До таких партій належать: СДПУ(о), НРУ, КПУ, НДП, “Громада”, СелПУ, СПУ.

Таким чином, 3-й етап становлення партійної структури області завершується інституціоналізацією всього партійного спектра за схемою ліві – центр – праві і перегрупуванням партійно-політичних сил області напередодні парламентських виборів 2002 р.

4 етап становлення партійної структури області починається з 2002 р.

Конфігурація партійного простору області після парламентських виборів 1998 р. змінювалась декілька разів. Після перемоги на виборах 1998 р. в області домінує СДПУ(о). Партія заявила про те, що “вона бере на себе відповідальність за соціально-економічний розвиток та суспільно-політичну стабільність в регіоні” [3, с.20–28]. Голова облдержадміністрації С.Устич був обраний головою обласного осередку СДПУ(о), але він не зміг на той час стабілізувати соціально-економічну ситуацію в регіоні. Нестабільність в області напередодні президентських виборів не могла не викликати зворотної реакції Адміністрації Президента України. У травні 1999 р. головою Закарпатської облдержадміністрації було призначено мера м. Мукачево В.Балогу, який на той час був членом обкому СДПУ(о), але, ставши головою ОДА у квітні 2000 р., приймає курс на департизацію

органів державної виконавчої влади. Вийшовши з лав СДПУ(о), В.Балога примусив це зробити й голів райдержадміністрацій. Деякі з них, вийшовши з партії, зробили відповідне звернення до громадян області, яке було надруковане 22 квітня 2000 р. у “Новинах Закарпаття”. Заступник голови ОДА, голова обласного осередку СДПУ(о) І.Різак написав заяву про відставку. Це був початок “неоголошеної війни” проти впливу СДПУ(о) в області. В.Балогу підтримав прем’єр-міністр України В.Ющенко. Така політична позиція губернатора області напередодні парламентських виборів 2002 р. знову ж таки не влаштовувала Адміністрацію Президента України, тому у 2001 р. головою ОДА був призначений Г.Москаль, який в інтерв’ю журналістам після свого призначення сказав, що він є тимчасовою політичною фігурою на цій посаді й головне його завдання – стабілізувати політичну ситуацію в краї. Заступниками голови ОДА були призначені В.Приходько (голова обласного осередку НДП) та І.Різак (голова обласного осередку СДПУ(о)). Ці призначення показали, що в області розпочалася підготовка до нових парламентських виборів. Таким чином, ще задовго до початку виборчої кампанії адмінресурс в області був чітко розподілений.

Загальна чисельність членів політичних партій станом на кінець грудня 2000 р. – 44 тис. 400 чол., що становить 5,05% від загальної кількості виборців краю. На території області на кінець грудня 2000 р. легалізовано 313 об’єднань громадян, серед яких 41 обласна організація політичних партій [4, с.4–20].

Електоральний потенціал найбільш впливових осередків політичних партій в області напередодні виборів 2002 р. до ВР України складала такі чинники: адмінресурс, партійна структура в області, наявність впливових лідерів, фінансові можливості, інформаційні можливості. Виходячи з даних чинників, найбільш потужно напередодні виборів в області були представлені: СДПУ(о), ВБ В.Ющенка “Наша Україна” та ВБ “За єдину Україну”. Інші ж суб’єкти виборчого процесу значно поступалися лідерам виборчих перегонів за всіма вказаними параметрами.

15 грудня в обласному драматичному театрі відбувається презентація громадської організації “Громадянський альянс Закарпаття”. Структура цієї організації була надто складною і нежиттєздатною. Очолили альянс декілька

співголів (голова ОДА, голова обласної ради, заступники голови ОДА і т. д.). Виникнення таких квазіпартійних утворень – характерна особливість боротьби за адмінресурс у цілому ряді областей України: “Подільська асамблея” (Хмельницька область), “За єдність, злагоду і відродження” (Донецька область), “За процвітання Херсонщини”, “Регіон” (Луганська область). До таких об’єднань входять партії, які підтримують владу [17, с.3].

На січень у Закарпатті чітко викристалізувалось 4 групи впливу, між представниками яких в основному й проходила боротьба на виборах 2002 р.: холдинг “Барва” (В.Балога), ЗОО СДПУ(О) (І.Різак), ГО “Громадянський альянс Закарпаття” (В.Приходько), група “Р.І.О.” (С.Ратушняк) [2].

Виборча кампанія 2002 р. у Закарпатській області проходила без суттєвих порушень виборчого законодавства суб’єктами виборчого процесу. Найбільш потужно вона була організована й проведена в області ВБ “За єдину Україну” та СДПУ(о). 4% бар’єр голосів виборців у Закарпатській області у 2002 р. подолали 2 політичні партії і 3 виборчі блоки: ВБ В.Ющенка “Наша Україна” – 36,63%, СДПУ(о) – 14,01%, ВБ “За єдину Україну” – 10,26%, КПУ – 6,01%, ВБ Ю.Тимошенко – 4,4%. Тобто, на відміну від парламентських виборів 1998 р., у 2002 р. 4% бар’єр голосів виборців подолали тільки ті суб’єкти виборчого процесу, які давно відомі виборцям, мають розгалужену структуру, свій потенційний електорат. Партії і виборчі блоки, які розраховували отримати голоси виборців завдяки популістським обіцянкам і рекламі, не змогли подолати 4% бар’єр голосів виборців. Наприклад, ПЗУ, ПП “Яблуко”, КПРС і т. д. Якщо парламентські вибори 1998 р. проходили під домінуючим впливом СДПУ(о), то у 2002 р. у Закарпатті найвищий рейтинг популярності мав ВБ В.Ющенка “Наша Україна”. “В 1998 р. на популярність СДПУ(о), – як відмічає у своїй статті ужгородський учений А.Колібаба, – працювало два фактори: а) влада на чолі з тодішнім губернатором С.Устичем; б) авторитет В.Медведчука як молодого перспективного політика” [4, с.22]. Перемога партії В.Медведчука в Закарпатській області 1998 р. була аж надто переконливою: “31,18% за партійними списками; в 3-х з 5-ти мажоритарних округів перемагають члени СДПУ(о); членами СДПУ(о) були 29 депутатів обласної ради, 96 депутатів районних

рад, 15 міських, 49 селищних та 46 сільських голів" [4, с.29]. На цьому фоні перемога ВБ В.Юшенка "Наша Україна" в Закарпатті не є впевненою. Блок отримав 36,63% голосів виборців за партійними списками, але при цьому лише 1 представник від блоку перемагає в мажоритарних округах, а вибори до місцевих органів влади ВБ В.Юшенка "Наша Україна" практично програв. До місцевих рад були обрані 8 членів ПРП, 33 – НРУ, 14 – УНР.

Проурядовий ВБ "За єдину Україну", маючи найбільші фінансові й адміністративні можливості, отримав 10,26% голосів виборців. Такий результат засвідчує, що закарпатці не підтримують провладні партії. Результат 10,26% – це спотворене волевиявлення, результат тиску адмінресурсу та особистої діяльності губернатора Г.Москаля з підтримки блоку. Сутність і глибину цієї діяльності можна оцінити, проаналізувавши його робочі поїздки по області з жовтня 2001 р. по березень 2002 р. за матеріалами обласної преси. Але програвши вибори до ВР України, блок отримує перемогу на виборах до органів місцевої влади.

Таким чином, електорат Закарпатської області вперше за роки незалежності голосував протестно, тобто проти діючої влади: ВБ В.Юшенка "Наша Україна" (36,63%) + КПУ(6,02%) + ВБ Ю.Тимошенко (4,4%) + ВБ ПП "Блок Н.Вітренко" (1,65%) + СПУ (1,39%) = 53,67%. На попередніх виборах населення краю більшість голосів віддавало за проурядові сили: у 1994 р. – за діючого президента Л.Кравчука, у 1998 р. – за СДПУ(о) та НДП, у 1999 р. – за діючого президента Л.Кучму.

Залишається стабільним у Закарпатті й рейтинг лівих сил, які тут не користуються особливим авторитетом. КПУ стабільно отримує на виборах в області трохи більше 6% голосів виборців. Але слід відмітити, що комуністи практично втратили вплив на суспільно-політичне життя краю. СПУ, СелПУ, ВБ ПП "Блок Н.Вітренко" нічим себе на електоральному полі області не проявляли, а тому й отримали на виборах досить низький результат: СПУ – 1,39%, СелПУ – 1%, ВБ ПП "Блок Н.Вітренко" – 1,65%. Проблеми лівих партій пов'язані з тим, що вони не мають у своїх лавах яскравих політичних лідерів, чисельність їх партій практично не зростає, у міжвиборчий період їх діяльність не помітна, а відтак їх рейтинг із кожними виборами буде зменшуватись.

Виборчий блок Ю.Тимошенко, який вітчизняні аналітики назвали ще однією "некомуністичною" опозицією, репрезентував інтереси як правого, так і лівого електорату. В області цей блок подолав 4% бар'єр голосів виборців і, перш за все, за рахунок голосування в Ужгородському виборчому окрузі, де він набрав 9,46% голосів і в Хустському виборчому окрузі – 4,4%. В інших виборчих округах виборчий блок отримав трохи більше 3% голосів виборців.

Порівняно з минулими виборами населення Закарпатської області стало більш компетентнішим. Виборці акуратніше заповнювали виборчі бюлетені (менше стало недійсних бюлетенів); чітко розрізняли "політичних двійників", знаючи їх призначення (КПУ(о) – 0,88%, ВБ "Народний Рух України" – 0,26%, КПРС – 0,5% і т. д.), відмовили в мандатах "аполітичним" партіям, усвідомлюючи при цьому, кого вони насправді репрезентують. Так, ПЗУ в 1998 р. отримала в Закарпатті 5,4% голосів, а у 2002 р. – 1,26%. Не змогли подолати 4% бар'єр голосів виборців і такі, на перший погляд аполітичні, партії, як ВПО "Жінки за майбутнє" (3,14%), ПП "Яблуко" (0,63%), Народна партія вкладників і соціального захисту (0,18%) та ін. Таким чином, за партії, які подолали 4% бар'єр, проголосувало 431966 тис. виборців, або 71,31% тих, хто брав участь у голосуванні.

У 2002 р. у Закарпатті нараховувалося 344 ради, виборчих округів – 6463, у них депутатських мандатів – 7076. Серед обраних депутатів членів партій 1767 чоловік, з них членів СДПУ(о) – 995, ВПО "Жінки за майбутнє" – 123, АПУ – 142, "ДемСоюз" – 119, СелПУ – 82, НРУ – 33, "Партія регіонів" – 20, НДП – 53, УНР – 14, ПРП – 8, КПУ – 7, ВО "Батьківщина" – 6, ПП "Трудова Україна" – 1, СПУ – 1 і т. д.

Партійність селищних, сільських, міських голів: СДПУ(о) – 112, НДП – 6, "ДемСоюз" – 7, НРУ – 4, СелПУ – 4, ВО "Батьківщина" – 3. Найбільше членів СДПУ(о) і у виконавчих комітетах рад: СДПУ(о) – 368, АПУ – 42, СелПУ – 28 і т. д. До обласної ради було обрано у 2002 р. 85 депутатів. З них членів СДПУ(о) – 15 депутатів, АПУ – 4, НДП – 3, ВО "Жінки за майбутнє", ПП "Єдність", УНП "Собор", ПП "Яблуко", ПРП, "Партія регіонів" – по 1 представнику. Усього членів різних партій – 26 депутатів. Партійність міської ради (м. Ужгород) є такою (усього 41 депутат): СДПУ(о) – 8 чол., Всеукраїнська партія "Нова сила" – 3, НДП –

2. Всеукраїнська партія “Молода Україна” – 1 [9]. Ці статистичні дані відображають вплив політичних партій на місцях. Виходячи з них, можна зробити висновок, з яким можуть не всі погоджуватись, про домінуючий вплив СДПУ(о) в області, незважаючи на те що вона набрала набагато менше голосів виборців, ніж у 1998 р., і пропустила на перше місце ВБ В.Юшенка “Наша Україна”.

1. Горобченко І., Остапеч Ю. Осередки політичних партій в Закарпатській області (1991–2001 рр.) // Скарпатіка – Карпатика. – Ужгород, 2002. – Вип. 16. Політичні партії і вибори в Україні та країнах Центральної і Південно-Східної Європи. – С.78–96.

2. Групи впливу в Закарпатті // Вісті тижня. – 2002. – 23 січня.

3. Інформація про суспільно-політичну ситуацію в Закарпатській області після виборів до Верховної Ради України та місцевих органів влади 29 березня 1998 // Відомчий архів Закарпатської обласної державної адміністрації м. Ужгород, ф.195, оп.23. Канцелярія, спр.3. Інформація про виконання постанов та розпоряджень Кабінету міністрів України (19 червня – 20 липня 1998 р.), арк.20–28.

4. Лист Адміністрації Президента України. Інформація щодо діяльності суб'єктів політичного процесу в Закарпатській області // Відомчий архів Закарпатської ОДА, м. Ужгород, ф.195, оп.23. Канцелярія, спр.6. Інформація про виконання постанов та розпоряджень Кабінету міністрів України (05.12.2000 р. – 29.12.2000 р.), арк.4–32.

5. Мигович І.І., Колібаба А.В. Соціальне самопочуття і ціннісні орієнтації закарпатців. – Київ–Ужгород, 1994. – 147 с.

6. Об'єднання громадян на Закарпатті у 1998 р. / Закарпатське обласне управління статистики. – Ужгород, 1999. – 8 с.

7. Остапеч Ю. Регіональні особливості парламентських виборів 2002 р. в Закарпатській області // Політологічний вісник: Збірник наукових праць. – К.: Т-во “Знання” України, 2003. – Вип.13. – С.236–246.

8. Повідомлення про результати голосування на виборах народних депутатів України 27 березня 1994 р. по Закарпатській області // Новини Закарпаття. – 1994. – 29 березня.

9. Повідомлення обласної виборчої комісії про результати голосування і підсумки виборів депутатів Закарпатської обласної ради 31 березня 2002 р. // Новини Закарпаття. – 2002. – 6 квітня.

10. Політичні партії України за рік до парламентських виборів: регіональний вимір / Матеріали “круглого столу” (Ужгород, 9–10 червня 2005 р.). – Ужгород: Ліра, 2005. – 112 с.

11. Пространственные факторы в формировании партийных систем. Диалог американистов и постсоветологов / Под ред. К.Мацазито. – Саппоро, 2002. – 110 с.

12. Склад депутатів Ужгородської міської ради IV скликання, обраних на виборах 31 березня 2002 р. // Ужгород. – 2002. – 6 квітня.

13. Токар П. Національний рух на Закарпатті: 1988–1993 рр. Соціолого-політологічний аналіз. – Ужгород, 2002. – 148 с.

14. Токар П., Токарчик Н. Політичні партії в Закарпатті. – Ужгород, 1998. – 118 с.

15. Токарчик Н. Вибори-98 в Закарпатті // Новини Закарпаття. – 1998. – 24 травня.

16. Хроники современной Украины. – К.: Основные ценности, 1999. – Т.2. 1995–1996. – 316 с.

17. Черненко О. Готовність до боротьби // Український регіональний вісник. – 2002. – №26 – С.3–4.

18. Якименко Ю., Литвененко О. Політичні партії України за рік до виборів: майбутнє, що починається сьогодні // Національна безпека і оборона. – 2005. – №3. – С.2–12.

Y.OSTAPETS

STAGES OF DEVELOPMENT OF PARTY STRUCTURE IN THE TRANS-CARPATHIAN REGION

In the article the arrangement of party-political forces in the region en the eve of the parliamentary election 2006 is characterized, and conclusion about electoral potential of the future subjects of an electoral process is made.

Key words: *Transcarpathian Region, political parties, party structure, parliamentary election, party-political forces, electoral potential.*